

Kalendarium Rybnika

IX–XI w. – ślady bytności przedstawicieli społeczności plemiennych Górnego Śląska na terenie współczesnego Rybnika

XI/XII w. – początki rybackiej osady związanej więzami zależności z grodem w Raciborzu

II poł. XII w. – na terenie współczesnego miasta funkcjonują osady Rybniki, Bobrowniki, Smolna, Niedobczyce i Chwałowice. Rozbudowa sieci osad służebnych podległych siedzibie książęcej w Raciborzu

1170–1197 – powstaje kościół pod wezwaniem Marii Panny, którego poświęcenia dokonał biskup wrocławski Żyrośław II. Rybnik wchodzi do rodziny osad należących do diecezji wrocławskiej. Staje się jej graniczną świątynią od strony diecezji krakowskiej. Współfundatorem kościoła był książę raciborski Mieszko I Laskonogi. Być może na terenie osady powstała curia książęca (rodzaj dworu), w którym zatrzymywał się książę i jego urzędnicy w trakcie bytności w Rybniku

Pocz. XIII w. – Rybnik jest już siedzibą parafii i osadą o charakterze handlowym, ponieważ posiada co najmniej dwie karczmy

Ok. 1202–1207 – początki fundacji klasztoru św. Zbawiciela dla mniszek z zakonu norbertańskiego (premonstrantki)

Maj 1223 – pierwsza pisana wzmianka o Rybniku potwierdzająca istnienie klasztoru, oraz dwóch kościołów. Dokument, w którym zapisano informacje o Rybniku jest najstarszym aktem prawnym biskupa wrocławskiego Wawrzyńca wystawionym dla rybnickich norbertanek

1227 – Rybnik jest wzmiankowany jako osada leżąca w granicach kasztelanii raciborskiej

Lipiec/sierpień 1228 – z udziałem księcia Kazimierza odbył się w Rybniku wiec rycerstwa księstwa opolsko-raciborskiego, na którym zapadła decyzja o budowie murowanego zamku w Opolu. W tym samym roku norbertanki przenoszą swoją siedzibę z Rybnika do Czarnowąs pod Opolem. W Rybniku siostry zachowują patronat nad kościołem i prawo do dochodów z karczm

Marzec/kwiecień 1241 – armia mongolska przemieszcza się w okolicach Rybnika. Niewykluczone, że osada została opuszczona w obawie przed wymordowaniem lub uprowadzeniem ludności

II poł. XIII w. – początki osady o charakterze miejskim

1288 – zakonnice z Czarnowąs rezygnują za odpowiednią rekompensatą na rzecz Przemysła i Mieszka, książąt raciborsko-cieszyńskich z prawa patronatu do kościoła w Rybniku oraz z dochodów rybnickich karczm (pewne pretensje finansowe zgłaszały jeszcze w XVII w.)

Przełom XIII/XIV w. – lokacja miasta i powstanie pierwszego murowanego zamku pod rządami księcia raciborskiego Przemysła I Szczęśliwego

Luty 1308 – pojawia się w dokumencie książęcym Wilhelm, pierwszy znany z imienia wójt Rybnika

1308/1309 – wzmianka o Rybniku, z którego dochody są przeznaczone dla kolegiaty św. Tomasza na zamku w Raciborzu. Miasto ma dwie świątynie (NMP oraz św. Jana Chrzciciela) a także młyn wójtowski

1327 – pierwsza pisana wzmianka o mieście i zamku (w jednym dokumencie)

1336 – miasto i zamek stają się własnością książąt opawskich z rodu Przemyślidów (księstwo opawsko-raciborskie)

1345 – Rybnik zostaje zdobyty i zniszczony przez wojska węgierskie wspierające siły króla polskiego Kazimierza III Wielkiego w wojnie z księciem Mikołajem II opawsko-raciborskim i wspierającym go królem czeskim Janem I Luksemburskim

II poł. XIV w. – powolna odbudowa zniszczeń wojennych, które wpłynęły na kryzys gospodarczy w funkcjonowaniu miasta

Przełom XIV/XV w. – rozbudowa rybnickiego zamku za panowania księcia raciborskiego Jana II Żelaznego

1433 – przemarsze sił husyckich w rejonie miasta oraz zacięta potyczka nieopodal Rybnika pomiędzy siłami Mikołaja księcia raciborskiego a taborowym oddziałem husyckim wspieranym przez siły księcia opolskiego Bolka V, zwolennika husytyzmu

1437–1473 – Rybnik znajduje się w wydzielonej części księstwa raciborskiego stając się jedną z siedzib Mikołaja, a następnie Wacława – książąt raciborskich. W tym czasie dokonano przebudowy zamku (instalacja nowego systemu grzewczego w postaci pieca kaflowego). Budowa nowego murowanego kościoła parafialnego

1472–1473 – miasto i zamek zostały uwikłane w wojny pomiędzy książętami śląskimi oraz pretendentami do tronu czeskiego. Miasto z zamkiem zdobyte przez siły Macieja, władcy węgierskiego. Przekazanie dóbr rybnickich przedstawicielowi drobnego rycerstwa (Kopacz z Niewiadomia)

Schyłek XV w. – miasto wchodzi w okres spokojnej egzystencji. Odzyskanie miasta przez książąt raciborskich – Jan III

1521–1532 – miasto w rękach piasta opolskiego księcia Jana II zwanego Dobrym

1532 – miasto przechodzi pod bezpośrednią władzę króla czeskiego Ferdynanda I. Król przekazuje miasto przedstawicielowi rycerstwa śląskiego. Jest to początek zastawiania miasta za sumy na rzecz skarbu królewskiego. Początek funkcjonowania tzw. państwa rybnickiego

1538 – przywilej targowy dla miasta nadany przez króla czeskiego Ferdynanda I Habsburga na prośbę szlachcica Mikołaja Nibschitz (Nibszyca)

1547 – kolejny posiadacz Rybnika Jan Sedlnicki wydał zgodę na budowę młyna na Wawoku, co król i cesarz Ferdynand I potwierdził w 1562 r.

II poł. XVI w. – rozbudowa miasta, powstają nowe obiekty – warsztaty pracy na terenie późniejszego browaru rybnickiego (dziś Focus Park)

- 1557 – miasto jako zastaw przyznano Lobkowicom, czeskiemu rodowi arystokratycznemu
- 1575 – miasto przejmuje Władysław II Popel z Lobkowic. Początek okresu prosperity miasta i jego okolic
- 1575 – król czeski i cesarz Maksymilian II zezwala na urządzenie drugiego jarmarku w Rybniku
- 1577 – wystawienie przez Lobkowiców dwóch przywilejów dla rybnickich rzemieślników
- 1579 – za zgodą króla czeskiego i cesarza Rudolfa II prawo do posiadania państwa rybnickiego zostaje przeniesione na jednego z synów Władysława II Popela z Lobkowic. Początek starań o uznanie Rybnika jako własności prywatnej Lobkowiców
- 1581 – pierwszy dokładny opis majątku państwa rybnickiego („Urbarz rybnicki”). Państwo rybnickie składa się z miasta, obszaru zamkowego i czternastu wsi oraz niewielkiej liczby przysiółków
- 1585 – powstanie kuźnicy w Stodołach
- 1607 – Rybnik staje się prywatnym miastem Lobkowiców
- 1624–1625 – za wierność miasta i jego mieszkańców wobec Habsburgów i kościoła katolickiego Rybnik otrzymał liczne przywileje cesarskie Ferdynanda II oraz księcia Zdenka Wojciecha z Lobkowic. Dotyczyły one: organizowania trzeciego jarmarku, cechowe dla rzemieślników rybnickich, budowy młyna w Wielopolu, szynkowania piwa, zbierania chrustu oraz wypasu bydła w lasach należących do właścicieli miasta
- 1638 – Lobkowice sprzedają Rybnik szlachcie śląskiej
- 1638–1682 – Rybnik ma różnych właścicieli
- 1639 – właścicielem miasta zostaje śląski hrabia Jan Bernard Prażma (Praschma), który czyni z miasta swoją siedzibę. Przebudowuje zamek i wznosi kaplicę św. Katarzyny
- ok. 1650 – powstaje pierwszy szpital miejski dla kobiet
- 1682–1788 – Rybnik w posiadaniu hrabiów Węgierskich
- II poł. XVII w. – zburzenie gotyckiego zamku i budowa barokowego pałacu
- Pocz. XVIII w. – konflikt pomiędzy mieszczaństwem a Karolem Gabrielem hrabią Węgierskim. Rybnicki wójt Piotr Martula zostaje uwięziony na rybnickim zamku. Sprawa zostaje przesłana do władz cesarskich w Wiedniu. W 1703 r. przebywa w mieście komisja cesarska
- 1707 – król czeski i cesarz Józef I nadaje przywileje miastu i potwierdza porozumienie między właścicielem miasta a magistratem
- 1740 – początek wojen śląskich zakończonych zmianą przynależności państwowej większości obszaru Śląska – Rybnik staje się częścią Prus [1742]
- 1753 – początki huty w Paruszowcu (późniejszej Huty „Silesia”)

- 1754 – wymóg zatrudniania w szkołach nauczycieli władających językami polskim i niemieckim (w późniejszych latach kolejne akty prawne wzmocniającej pozycję języka niemieckiego)
- 1756 – Rybnik miastem garnizonowym – w ratuszu stacjonuje szwadron huzarów (lekka kawaleria typu węgierskiego)
- 1758 – pożar drewnianego ratusza; budowa murowanego i piętrowego budynku
- 1766 – założenie w Rybniku fabryki skór przez rodzinę Fabiszów
- 1776–1778 – rozbudowa rybnickiego zamku
- 1780 – początek rządów ostatniego prywatnego właściciela Rybnika, hrabiego Antoniego Węgierskiego
- 1788 – miasto wraz z okolicznymi miejscowościami [Biertułow, Boguszowice, Chwałowice, Golejów, Gotartowice, Jankowice, Jejkowice, Kłokocin, Książęnice, Ligota, Niedobczyce, Ochojec, Orzepowice, Przegędza, Radoszowy, Rój, Rowień, Smolna, Świerklany Górne, Szczekowice, Wielopole, Zamysłów] zostało sprzedane Fryderykowi Wilhelmowi II, królowi Prus, za cenę 400 tys. talarów
- 1789 – kolejna przebudowa rybnickiego zamku
- 1789 – Rybnik zostaje uznany za miasto immediatowe
- 1796 – budowa kościoła ewangelickiego, według projektu F. Ilgnera
- 1797 – zburzenie części dawnego kościoła parafialnego związane z pracami budowlanymi, przy nowym kościele – rozbiórka kościoła św. Jana i kaplicy św. Katarzyny
- 1801 – poświęcenie kościoła p.w. Matki Boskiej Bolesnej
- 1807 – zniesienie poddaństwa chłopów
- 1808 – rozporządzenie o samorządzie miast (Oktoberedikt)
- koniec XVIII w. – gwałtowny rozwój górnictwa węgla kamiennego na całym Górnym Śląsku, w tym i w rejonie Rybnika, skutkiem czego było powstanie w Rybniku Królewskiego Urzędu Górniczo-Hutniczego
- XIX w. – postępujący wzrost liczby mieszkańców miasta, rozwój drobnych i średnich zakładów w mieście (garbarnie, farbiarnie, browary)
- 1809–1837 – burmistrzem Rybnika Antoni Żelasko
- 1810 – początek uwłaszczenia chłopów podrybnickich wsi
- 1812 – Żydzi uzyskują prawa obywatelskie
- 1818 – faktyczne wyodrębnienie (na podstawie decyzji gabinetu królewskiego z 1817 r.) powiatu rybnickiego z powiatów raciborskiego i pszczyńskiego; pierwsza siedziba starosty w budynku wzniesionego w latach 1822–1823 ratusza

1828 – budowa kapliczki ku czci św. Antoniego

1842 – rozpoczęcie wydawania „Rybniker Kreisblatt” – tygodnika starostwa powiatowego

1848 – ukończenie budowy synagogi

1849 – utworzenie sądu powiatowego (w budynku dawnego zamku)

1.10.1856 – oficjalne uruchomienie linii kolejowej z Czernicy do Orzesza

1.10.1858 – utworzono Urząd Wag i Miar

1858 – budowa szpitala Spółki Brackiej [dzisiejszy kampus uniwersytecki]

1859 – powołanie Powiatowej Komunalnej Kasy Oszczędności

1860 – rozpoczęcie wydawania „Rybniker Stadblatt” – była to jedyna gazeta (wychodząca trzy razy w tygodniu) ukazująca się w Rybniku, organ samorządu

1861 – założenie Katolickiego Związku Czeladników

1865 – początki szkoły na Smolnej

1867 – burmistrzem Rybnika Robert Fuchs

28.10.1868 – uruchomienie gazowni miejskiej

1869 – powstanie szpitala św. Juliusza

1874 – utworzenie urzędów okręgowych

29.10.1876 – odsłonięcie pomnika poległych w wojnie 1870 r.; pomnik stał do 13.04.1923 r. na placu zamkowym, kiedy to został przez nieznaną sprawców zburzony

1881 – uruchomienie łaźni miejskiej

1883–1885 – budowa szpitala psychiatrycznego

1884 – pierwszy wzmiankowany park na Paruszowcu

1887 – budowa budynku starostwa powiatowego

po 1888 – otwarcie parku miejskiego (Hassenheide) – „Kozie góry”

1889 – założenie „Rybnickiej Huty” (Rybniker Hütte – po 1945 r. Rybnicka Fabryka Maszyn „RYFAMA”)

5.12.1889 – uruchomienie rzeźni miejskiej

1891–1916 – burmistrzem Rybnika Otto Günther

Po 1897 r. – po zmianach własnościowych zmiana nazwy zakładów hutniczych na Paruszowcu na Eisenhütte Silesia A.G. (Huta Żelaza „Silesia”)

1900–1902 – wzniesienie budynku szkoły w Rybniku (dzisiaj Gimnazjum nr 1)

1904–1906 – budowa sieci wodociągowej w Rybniku (firma Knoch i Kallmayer z Halle) oraz powstanie zaczątków kanalizacji w mieście (osadnik w Orzepowicach)

1903–1905 – budowa kościoła p.w. św. Antoniego

29.09.1907 – poświęcenie kościoła p.w. św. Antoniego

1907 – przyłączenie Smolnej do Rybnika

1910 – budowa budynku Gimnazjum i Liceum (im. Powstańców Śląskich – od 1957 r.)

1910 – otwarcie pierwszego kina w Rybniku

1912–1913 – otwarcie ruchu na linii kolejowej z Leszczyn (Rzędówki) do Suminy

1916–1918 burmistrzem miasta dr Hans Lukaschek

1919, 1920, 1921 – trzy powstania śląskie

Luty 1920 – objęcie administracji na Górnym Śląsku przez Międzysojusznicy Komisję Rządzącą i Plebiscytową oraz wojska alianckie

20.03.1921 – plebiscyt na Górnym Śląsku

13.01.1922 – powstanie domu zakonnego oo. Misjonarzy Słowa Bożego (werbistów) w Rybniku

4.03.1922 – powstanie pierwszej placówki oo. franciszkanów na Smolnej

17.03. (?) 1922 – burmistrzem Rybnika Władysław Weber

3.07.1922 – podpisanie w Rybniku aktu formalnie kończącego przejmowanie przydzielonej Polsce części Górnego Śląska

4.07.1922 – wkroczenie do Rybnika Wojska Polskiego: 3. pułku strzelców podhalańskich oraz I baterii 23. pułku artylerii polowej pod dowództwem gen. Aleksandra Osieńskiego

1922 – utworzenie polskiego Państwowego Gimnazjum i Liceum

1923 – otwarcie szkoły żeńskiej prowadzonej przez ss. Urszulanki

1923–1940 – proboszczem rybnickiej parafii ks. Tomasz Reginek

1925 – uruchomienie pierwszej linii komunikacji autobusowej (Rybnik – Żory)

1926 – przyłączenie do Rybnika Paruszowca i Ligoty Rybnickiej

1928 – budowa nowego ratusza (obecny urząd miasta)

1928 – założenie szkoły handlowej

1928 – nieudana próba przyłączenia Chwałowic do Rybnika

lata 30. XX w. – przebudowa centrum miasta (m.in. Plac Wolności, rynek); budowa i przebudowa obiektów użyteczności publicznej oraz szkół (m.in. Gimnazjum i Liceum Handlowego, szkoły na ulicy Mikołowskiej, Miejskich Zakładów Technicznych, stacji kolejowej); powstanie nowych kolonii mieszkalnych (m.in. kolejowej w dzielnicy Maroko); Rybnik stał się znany również jako „miasto kwiatów i ogrodów”; rozpoczęto budowę stadionu sportowego

1930–1935 – wielki kryzys gospodarczy

1931 – budowa nowej rzeźni miejskiej

1931 – powstanie niższego seminarium duchownego oo. werbistów

1933 – powstanie szkoły muzycznej założonej przez braci Antoniego i Karola Szafranków

ok. 1937 – powstanie lotniska szybowcowego „Rybnik”

1938 – budowa dworca autobusowego (na Placu Wolności)

1938 – powołanie Towarzystwa Przyjaciół Muzyki

1.09.1939 – agresja III Rzeszy na Polskę, 5. Dyw. Panc. Wehrmachtu wkracza do Rybnika – niejednoznaczne postawy ludności miasta

3.09.1939 – kierownikiem Powiatowego Urzędu Pracy został Kreuzer

wrzesień 1939 – pierwsze aresztowania działaczy polskich (m.in. na podstawie wykazu Sonderfahndungsbuch Polen)

do 25.10.1939 – okupacyjny zarząd wojskowy (Wehrmacht)

26.10.1939 – utworzenie Rejencji katowickiej

listopad 1939 – powstanie Polskiej Organizacji Powstańczej (komendant Jerzy Kąkol, założycielem był Stanisław Wolny)

20.12.1939 – burmistrzem Rybnika został Wilhelm Hein

1939 – „palcówka” – policyjna rejestracja ludności

koniec 1939 – utworzenie placówki gestapo w Rybniku oraz lokalnych komórek partii (NSDAP) i organizacji afiliowanych (HJ, DAF, NSV, SA, SS)

1939–1945 – Rybnik w systemie gospodarki wojennej III Rzeszy

1939–1945 – wielu Rybniczian walczy w konspiracji, Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie a także w Wojsku Polskim na Wschodzie

pocz. 1940 – założenie w Gotartowicach Polskiej Tajnej Organizacji Powstańczej

15.04.1940 – pierwszy transport więźniów do obozu koncentracyjnego w Dachau

kwiecień 1940 – kopalnie węgla objął Górnośląski Zarząd Kopalń i Zakładów Rzeszy „Hermann Göring”

październik 1940 – początki organizowania Inspektoratu Rybnik (Obwód Rybnik) Związku Walki Zbrojnej

marzec 1941 – rozporządzenie wprowadzające konieczność ustalenia przynależności do jednej z czterech grup niemieckiej listy narodowościowej (Deutsche Volksliste – DVL)

1940–1944 – pobór do wojska niemieckiego. W jego składzie walczy kilka tysięcy mieszkańców miasta i powiatu. Część przechodzi na stronę aliantów i walczy w polskich jednostkach na Zachodzie i Wschodzie (mniej licznie)

luty 1942 – przekształcenie miejscowego ZWZ w Inspektorat Rybnicki (Obwód Rybnik) Armii Krajowej

12.01.1945 – początek ofensywy Armii Czerwonej

styczeń 1945 – „marsz śmierci” – ewakuacja więźniów z obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu

styczeń–marzec 1945 – ciężkie walki w rejonie miasta, twarda obrona sił niemieckich powoduje, że nowoutworzone rybnickie władze powiatowe przebywają między innymi w Knurowie. Ewakuacja części ludności miasta

koniec marca 1945 – Rybnik zajęty przez Armię Czerwoną (wyzwolenie miasta)

1945 – tworzenie nowych władz, powoływanie nowych struktur partyjnych i administracyjnych; najważniejszą rolę pełnili członkowie Polskiej Partii Robotniczej (PPR)

1945–1950 – burmistrzem Rybnika ponownie został Władysław Weber

1945 – działania podziemne m.in. organizacji „Wolność i Niezawisłość” sprzeciwiających się władzy komunistycznej

30.06.1946 – „referendum” legitymujące władze Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej kontrolowanego przez komunistów

1947 – wybory do Sejmu Ustawodawczego ostatecznie umocniły władzę PPR i partii satelickich

15.12.1948 – w wyniku „połączenia” PPR i Polskiej Partii Socjalistycznej powstała Polska Zjednoczona Partia Robotnicza

1945–1989 – powołanie Rybnickiego Okręgu Węglowego (po 1961 r.); gospodarka ukierunkowana była na przemysł ciężki; powstawanie licznych nowych osiedli przeznaczonych dla ludności osiedlającej się na Górnym Śląsku w poszukiwaniu pracy, budowa nowych kopalń oraz rozbudowa istniejących; elektryfikacja sieci kolejowej; wielokrotne kłopoty z zaopatrzeniem sklepów w podstawowe artykuły spożywcze i przemysłowe; „gospodarka centralnie sterowana”; przyłączanie do Rybnika kolejnych (samodzielnych dotąd) miejscowości: Chwałowice, Niedobczyce, Boguszowice

1951 – utworzenie powiatu miejskiego z siedzibą w Rybniku

1961 – Saint Valier (Francja) miastem partnerskim Rybnika

1975 –likwidacja powiatu rybnickiego

1980 – powstanie „NSZZ” Solidarność

13.12.1981 – wprowadzenie stanu wojennego

4.06.1989 –pierwsze po 1945 r. częściowo wolne wybory do Sejmu

1990 – początki odnowionego samorządu terytorialnego, pierwszym prezydentem Rybnika został Józef Makosz

23.03.1990 – początek wydawania „Gazety Rybnickiej”

1991–1993 – modernizacja rynku i jego najbliższych okolic

1998 – prezydentem Rybnika został Adam Fudali

1999 – utworzenie powiatu grodzkiego w Rybniku oraz ziemskiego powiatu rybnickiego

1999 – reaktywacja Filharmonii Rybnickiej

13.10.2003 – otwarcie nowej siedziby szkoły muzycznej

pocz. XXI w. – postępująca przebudowa centrum miasta, budowa kanalizacji sanitarnej w dzielnicach miasta; otwarcie Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Orzepowicach; przebudowa układu komunikacyjnego miasta

październik 2005 – odsłonięcie pomnika Ojca Świętego Jana Pawła II

2006 – św. Antoni został ogłoszony przez Radę Miasta patronem Rybnika

2006 – budowa w centrum miasta dwóch kompleksów handlowo-rozrywkowych

2007 – zakończenie przebudowy Placu Wolności

opracowanie: Bogdan Kloch, Dawid Keller

Szerzej na temat historii miasta:

- Bogdan Kloch, Dawid Keller, Zarys dziejów Rybnika (do 1989 r.), w Zeszyty Rybnickie nr 7, Rybnik 2008
- Bogdan Kloch, Dawid Keller, Abriss der Geschichte von Rybnik (bis 1989), Rybnik 2009
- Bogdan Kloch, Dawid Keller, An Outline History of Rybnik (until 1989), Rybnik 2010